

بررسی نیازهای آموزشی پرستاران پیرامون روشهای غیر داروئی کنترل دردهای مزمن بیماران در بخشهای داخلی، جراحی بیمارستانهای دانشگاه علوم پزشکی تهران در سال ۱۳۷۷

زهرا منجمد*، ناهیددخت شریفی**، ناصر بحرانی***، اشرف الملوک معماری****

چکیده

بررسی و تعیین نیازهای آموزشی پرستاران بعد از فارغ التحصیلی برای توانمند ساختن آنها در جهت استانداردهای حرفه‌ای، بهسازی و بهبود حرفه است و بوسیله آن می‌توان نیازها را شناسایی و بنا برنامهریزی لازم از میزان نارسائی‌ها و مشکلات ناشی از آن‌ها گرفت.

این پژوهش یک مطالعه توصیفی، تحلیلی می‌باشد که به منظور بررسی نیازهای آموزشی پرستاران پیرامون روشهای غیر داروئی کنترل دردهای مزمن بیماران در بخشهای داخلی، جراحی بیمارستانهای دانشگاه علوم پزشکی تهران در سال ۱۳۷۷ انجام گرفت. در این پژوهش ۱۱۹ نفر از پرستارانی که در یکی از بخشهای داخلی، جراحی مشغول بکار بودند شرکت داشتند.

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای مشتمل بر سه بخش بود. بخش اول مربوط به مشخصات فردی، بخش دوم سؤالات مربوط به نیازهای احساسی پرستاران، بخش سوم سؤالات مربوط به نیازهای آموزشی پرستاران بود.

یافته‌ها نشان داد در ارتباط با نیازهای احساسی، پرستاران احساس نیاز به آموزش داشتند، در ارتباط با سطح نیازهای آموزشی پرستاران پیرامون مفهوم درد (۶۹/۷٪)، خصوصیات دردهای مزمن (۵۲/۹٪)، روش‌های تصورات هدایت شده (۵۰/۴٪) دارای نیاز آموزشی بالا و در ارتباط با روش آرامسازی پیشرونده عضلانی (۶۸/۹٪) دارای نیاز آموزشی متوسط بودند. نتایج ارتباط برخی مشخصات فردی را، با سطح نیاز آموزشی نشان داد، بطوری که متغیر سن، سابقه کار بالینی، سابقه کار در بخش داخلی، جراحی و نوع بخش بر سطح نیاز آموزشی تأثیر داشته و با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون اختلاف آماری معنی داری وجود داشته، بدین معنی که با افزایش سالهای خدمت سطح آگاهی کمتر شده و نیازهای آموزشی بالا رفته است.

کلیدواژه‌ها: نیاز آموزشی، پرستار، نیاز احساسی، درد مزمن، روشهای غیر داروئی کنترل درد، روش آرامسازی پیشرونده عضلانی، روش تصورات هدایت شده.

- * کارشناس ارشد پرستاری و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران
- ** کارشناس ارشد پرستاری و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران
- *** کارشناس ارشد آمار و عضو هیئت علمی دانشکده نیروی هوایی تهران
- **** کارشناس ارشد پرستاری و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران

□ مقدمه:

عصر حاضر، عصر سازمانهای بزرگ و پیچیده است. در سازمانهای اجتماعی، انسان به عنوان یک عامل مفید و مؤثر از اهمیت خاص برخوردار است و می‌بایست زمینه‌های مساعد برای رشد و ترقی او فراهم شود. به منظور فراهم ساختن این زمینه‌ها برآورد تأمین نیازهای شغلی انسان مورد اهمیت می‌باشد (۱).

امروزه فرآیند آموختن در دنیای آموزش بحث انگیز است و این فرآیند برای حرفه‌هایی که با پیشرفت استاندارد گام بر می‌دارند اهمیت خاص دارد. در پرستاری نیز بعلت توسعه دانش و تکنولوژی لازم است با تغییر و تحولات مربوط به حرفه آشنا شد (۲). آموزش به عنوان یک جزء مهم خدمات نقش اساسی را در تأمین آسایش بیمار ایفا می‌کند (۳). تسکین درد از نظر مراقبتهای پرستاری در اولویت قرار دارند و پرستاران نقش اساسی در ارزیابی درمان و ارزیابی درد بیماران بعهد دارند (۴).

اخیراً تأکید زیادی بر روشهای تسکین غیر دارویی به عنوان راههای برتر تسکین دهنده درد شده است. روشهای غیردارویی کنترل درد که تأثیر بسزایی در درمان درد دارند، توسط پرستاران نادیده گرفته می‌شوند (۶۵). از آنجا که آموزش دوران تحصیل پرستاران در زمینه درد و مداخلات غیر دارویی کنترل درد همانند آرامسازی، ماساژ، گرما، تصورات هدایت شده، بیوفیدبک، لمس از کمبودهایی برخوردار است. لذا نیاز به آموزش مداوم احساس می‌شود (۷).

با توجه به اینکه این روشها به راحتی توسط پرستاران آموزش داده می‌شود و بیماران نیز به آسانی آنها را یاد می‌گیرند و در جهت افزایش

مراقبت از خود بکار می‌گیرند، می‌توانند به عنوان یک اقدام مستقل پرستاری بکار گرفته شوند (۸). بنابراین بهتر است این آموزشها به صورت جامع و کامل در زمینه درد و روشهای غیردارویی کنترل درد به پرستاران داده شود تا بهتر بتوانند به نحو صحیح از بیماران با درد مراقبت نمایند (۹) و به این ترتیب تحقیقی به منظور بررسی نیازهای آموزشی پرستاران پیرامون روشهای غیر دارویی کنترل دردهای مزمن بیماران در بخشهای داخلی، جراحی بیمارستانهای دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام شد.

□ مواد و روشها:

این پژوهش یک مطالعه توصیفی، تحلیلی است. در این پژوهش ۱۱۹ نفر از پرستارانی که در یکی از بخشهای داخلی، جراحی بیمارستانهای دانشگاه علوم پزشکی مشغول بکار بودند به عنوان نمونه انتخاب شدند. نمونه‌گیری بصورت تصادفی انجام شد. کلیه واحدهای این پژوهش پرستاران فارغ‌التحصیل مقاطع کاردانی پرستاری به بالا بوده‌اند.

ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه‌ای مشتمل بر سه بخش بود. بخش اول شامل ۱۱ سؤال مربوط به مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش، بخش دوم شامل ۴ سؤال بصورت «بلی»، «خیر» در ارتباط با نیازهای احساسی پرستاران و بخش سوم شامل ۳۵ سؤال چهارگزینه‌ای در ارتباط با نیازهای آموزشی پرستاران پیرامون روشهای غیردارویی کنترل دردهای مزمن بود سطح نیاز آموزشی بر اساس امتیاز حاصله به سه گروه نیاز آموزشی بالا، نیاز

نیاز به آموزش در زمینه آرامسازی پیشرونده عضلانی بوده است (جدول شماره ۱). یافته‌های این پژوهش نشان داد، نیاز آموزشی پرستاران پیرامون مفهوم درد خصوصیات دردهای مزمن، روش تصورات هدایت شده بالا بوده است و سطح نیاز آموزشی پرستاران پیرامون روش آرامسازی پیشرونده عضلانی متوسط بوده است (جدول شماره ۲).

نتایج بین سطح نیاز آموزشی پرستاران با برخی مشخصات فردی با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون نشان داد، به ترتیب متغیرهای سن، سابقه کار بالینی و سابقه کار در بخش داخلی، جراحی بر سطح نیاز آموزشی تأثیر گذارده است و رابطه معنی دار وجود دارد و در رابطه با نوع بخش با استفاده از آزمون کای دو رابطه معنی داری را نشان داد (جدول شماره ۳).

آموشی متوسط و نیاز آموشی کم طبقه‌بندی گردید.

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روشهای آمار توصیفی و آمار استنباطی نظیر آزمون رگرسیون، آزمون کای دو و ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید.

نتایج:

در این پژوهش اکثریت پرستاران (۲۸/۶ درصد) در گروه سنی ۲۹-۲۵ سال، دارای سابقه کار بالینی ۹-۱ سال (۴۷/۱ درصد)، دارای سابقه کار در بخش داخلی، جراحی ۹-۱ سال (۴۷/۹ درصد) و اکثریت پرستاران (۵۱/۳ درصد) در بخشهای داخلی مشغول بکار بودند.

یافته‌های این پژوهش در ارتباط با تعیین نیازهای احساسی پرستاران پیرامون مفهوم درد خصوصیات دردهای مزمن، روشهای غیردارویی کنترل درد مزمن نشان داد که بیشترین احساس

جدول شماره (۱): توزیع فراوانی و فراوانی نسبی واحدهای مورد پژوهش بر حسب نیازهای احساسی پرستاران

جمع		بدون پاسخ		خیر		بلی		نحوه پاسخگویی	
								فراوانی	
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	نیازهای احساسی	
۱۰۰	۱۱۹	۲۱/۸	۲۶	۴۱/۲	۴۹	۳۷	۴۴	۱- مفهوم درد	
۱۰۰	۱۱۹	۱۷/۶	۲۱	۳۱/۱	۳۷	۵۱/۳	۶۱	۲- خصوصیات دردهای مزمن	
۱۰۰	۱۱۹	۶/۷	۸	۱۵/۱	۱۸	۷۸/۲	۹۳	۳- روش آرامسازی پیشرونده عضلانی	
۱۰۰	۱۱۹	۹/۲	۱۱	۱۷/۶	۲۱	۷۳/۱	۸۷	۴- روش تصورات هدایت شده	

جدول شماره (۲): توزیع فراوانی و فراوانی نسبی واحدهای مورد پژوهش بر حسب نیازهای آموزشی پرستاران

سطح نیازهای آموزشی		بالا		متوسط		کم		جمع	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۸۳	۶۹/۷	۳۶	۳۰/۳	۰	۰	۱۱۹	۱۰۰	۱۱۹	۱۰۰
۶۳	۵۲/۹	۵۳	۴۴/۵	۳	۲/۵	۱۱۹	۱۰۰	۱۱۹	۱۰۰
۳۲	۲۶/۹	۸۲	۶۸/۹	۵	۴/۲	۱۱۹	۱۰۰	۱۱۹	۱۰۰
۶۰	۵۰/۴	۵۵	۴۶/۳	۴	۳/۴	۱۱۹	۱۰۰	۱۱۹	۱۰۰

جدول شماره (۳): تعیین رابطه برخی خصوصیات فردی با نیازهای آموزشی پرستاران پیرامون روشهای غیردارویی کنترل

دردهای مزمن

متغیرهای مورد بررسی	نوع آزمون	نتیجه آزمون	قضاوت
سن	ضریب همبستگی پیرسون	$r = -0.22$	معنی دار است
سابقه کار بالینی	ضریب همبستگی پیرسون	$r = -0.25$	معنی دار است
سابقه کار در بخش داخلی، جراحی	ضریب همبستگی پیرسون	$r = -0.20$	معنی دار است
نوع بخش مشغول بکار	آزمون کای دو	$p = 0.02$	معنی دار است

□ بحث و نتیجه گیری:

واحدهای مورد پژوهش در زمینه مفهوم درد کم بوده است و پرستاران در پنج حیطه آناتومی، فیزیولوژی، خصوصیات درد، مفهوم درد حاد و درد مزمن نیاز به آموزش داشته و اطلاعات خود را به طور غیر رسمی و از طریق تجارب شخصی و از دیگر همکاران کسب کرده‌اند و نتایج نشان داد که پرستاران حداقل اطلاعات را در زمینه روشهای

بررسی حاضر نشان داد که پرستاران در رابطه با روش آرامسازی پیشرونده عضلانی احساس نیاز به آموزش داشته‌اند. این بررسی نشان داد که پرستاران در رابطه با مفهوم درد، خصوصیات دردهای مزمن، روش تصورات هدایت شده دارای نیاز آموزشی بالا بوده‌اند. در این زمینه پژوهشی تحت عنوان سطح آگاهی و نگرش پرستاران در زمینه درد گزارش می‌کند، آگاهی

خدمت به عنوان یک روش مراقبتی بکار گرفته شود. مسئولین و مربیان پرستاری می‌توانند در نحوه تنظیم و انتخاب محتوی مناسب به گونه‌ای کاربردی در برنامه‌های آموزش پرستاری استفاده کنند، و در فهرست محتوی دروس بیماریهای داخلی، جراحی، تأکید بیشتری به استفاده از این روشها شود که به این شکل قادر به جلوگیری از صرف بودجه‌های کلان برای تهیه داروهای مسکن و سایر مشکلات بیماران خواهد شد.

*****

منابع

- ۱- میرکمالی، سید محمد، منابع نیروی انسانی، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران، ۱۳۷۳.
- 2- Jaruis, P. *Quality in practice, the Role of Education. Nurse Education Today*. 1992, PP: 3-10.
- 3- Rakel, B.A. *Interventions related to patient teaching. Nursing Intervention*. 1992, 27(2) 399.
- ۴- حسین زاده، مریم. بررسی تأثیر آموزش روشهای ن آرامی در کنترل درد بر میزان آگاهی پرستاران شاغل در بخشهای جراحی بیمارستانهای آموزشی شهر رشت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده پرستاری، مامائی شهید بهشتی، ۱۳۷۶.
- 5- Slack, J. F. & Callahan, M. *Pain management, J. clinics of Nursing of North America*. 1992, 26(2), 463-475.
- 6- Hanson, E. J & Arnason, Ronnic, C. *Easing the pain of cancer patient at night. The Candian Nurse*, 1996, 13(2), 21-24.
- 7- Franck, A. L. *Continuing pain education in nursing: A Literature Review. International Journal of nursing studies*. 1996, 33(5),

غیر داروئی دارند (۹). این امر ناشی از عدم برگزاری دوره‌های آموزشی و بازآموزی بوده و در طی دوران اشتغال پرستاران، تغییرات زیادی در علوم و تکنولوژی حرفه پرستاری اتفاق می‌افتد که بدون آموزش ضمن خدمت و یا مطالعات شخصی امکان مطابقت فرد با دانش جدید وجود نخواهد داشت. در رابطه با روش آرامسازی پیشرونده عضلانی مطالعات نشان می‌دهد: روشهای غیر داروئی و از جمله روش آرامسازی در برنامه درسی دانشجویان گنجانده شده و به آنها معرفی می‌شود لیکن جزئیات این روشها به صورت کامل و کافی آموزش داده نمی‌شود (۱۰). یافته‌های پژوهش ارتباط معنی‌داری را بین متغیر سن، سابقه کار بالینی، سابقه کار در بخش داخلی، جراحی و نوع بخش با سطح نیاز آموزشی نشان داد. بدین معنا که با افزایش سالهای خدمت میزان آگاهی و دانش کم می‌شود. با بالا رفتن سن، میزان عملکرد کاهش می‌یابد و نیز عدم تحریکهای فکری، ذهنی و کسالت حاصل از یکنواختی کار روزانه عاملی است که باعث کاهش بازدهی می‌شوند و در جوامع و سازمانهای اداری بهداشتی - کشور، فارغ‌التحصیلی در بیشتر مواقع به معنی بریدگی کامل از علم و دانش است (۱۱). از آنجا که نیمه عمر دانش و مهارت حرف بهداشتی بین ۵-۲ سال متغیر است، بنابراین کارکنان بهداشتی باید دائماً دانش خود را تازه و مطابق با آخرین اطلاعات علمی حفظ کنند (۱۲). با توجه به نتایج پژوهش مسئولین و مدیران خدمات پرستاری می‌توانند با تشکیل دوره‌های آموزش ضمن خدمت، روشهای غیر داروئی کنترل دردهای مزمن را به پرستاران آموزش داده و چگونگی اجرای این روشها را به عنوان یک مراقبت مستقل پرستاری معرفی نموده تا در بخشهای داخلی، جراحی و سایر عرصه‌های

567-576.

8- Stoman, R. *Relaxation and the Relief of cancer pain. J of nursing clinics of North America.* 1995, 30(4), 697-708.

9- Clarck, E. B. *Pain management, knowledge Atitude and clinical practice, the Impact of nurses, characteristics and educations . J of pain and symptom management.* 1992, 11(1), 18-30.

10- Zalon, M.L. *Pain management Instruction in nursing curricula, J nursing Education,* 1995. 34(9), 262-267.

۱۱- رابینز، پی استیفن، مدیریت رفتار سازمانی. ترجمه علی پارسائیان، سید محمد اعرابی، تهران، انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۷۴.

12- Foyl, C. *Pain management Instruction in nursing. J of nursing education.* 1988. 3(5), 18-25.

The Survey of educational needs of Nurses for non-pharmacological methods of hospital of Tehran University of Medical Sciences

Z. Monjamed, A. Memari, N. Sharifi, N. Bahrani

Abstract

To study and determine the educational needs of nurses after graduation in order to make them further capable, aims at promotion of their occupational standards and betterment of this profession. By means of this study we can identify their needs and make necessary planning to reduce the resultant shortcomings and problems. The present research is a descriptive and analytical study conducted to survey the educational needs of nurses regarding non-pharmacological methods of controlling chronic pains in patients at medical surgical wards of the hospitals of Tehran University Medical of Sciences. A total of 119 nurses working at one of these wards participated in this research. The tool for gathering the information was a three-part questionnaire. The first part deal with individual particulars, the second part was about questions regarding the feeling needs of nurses an the third part was about questions regarding the educational needs of nurses. The findings showed: As for the feeling needs, nurses needed training , as for the level of educational needs regarding the concept of pain (69.7%), characteristics of chronic pains (52.9%), guided imagery method (50.4%) of nurses were in need of a high level of training and regarding the progressive muscle relaxation (68.9%) of nurses were in need of a medium level of training. The results revealed the connection between some individual particulars with the level of educational need, to the extent the age, clinical work experience, work experience in medical and surgical ward and the type of ward affected the level of educational need, and by using the Pearson Coefficient a meaningful statistical difference appeared, in other words, as the years of service increases , the level of knowledge decrease and the educational needs rise up.

Key words: Professional Nurse, Educational needs, feeling need, Chronic pain, non-Pharmacological Methods of Pain Control, Progremive muscle relaxation method , guided imagery method